

การวิเคราะห์เปรียบเทียบเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญระหว่างประเทศสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย

Comparative Analysis of the Jurisdictional Competence of the Constitutional Courts of the Czech Republic and the Kingdom of Thailand

กมล ตันจินวัฒนกุล^{1*}

Kamol Tanchinwuttanakul^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเขตอำนาจ (Jurisdictional competence) ของศาลรัฐธรรมนูญระหว่างสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย ซึ่งต่างได้รับอิทธิพลจากรูปแบบศาลรัฐธรรมนูญภาคพื้นยุโรป โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการวิเคราะห์กฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative law analysis) ภายใต้กรอบแนวคิดปฏิธานนิยมทางกฎหมาย (Legal positivism) มุ่งเน้นการสังเคราะห์บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและหลักกฎหมายมหาชน เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างเชิงสถาบันและเหตุผลทางกฎหมายที่กำหนดขอบเขตอำนาจศาลของทั้งสองประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมีการปรับใช้ หลักการสนับสนุน (Principle of subsidiarity) อย่างเคร่งครัด โดยจำกัดเขตอำนาจเพียงภารกิจการพิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน ผ่านทางคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญ (Ústavní stížnost) เฉพาะกรณีที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมปกติจนสิ้นกระแสความแล้ว ในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญไทยแม้จะมีโครงสร้างต้นแบบมาจากระบบเดียวกัน แต่กลับถูกออกแบบภายใต้ปรัชญาการปราบปรามทุจริตทางการเมือง ส่งผลให้เขตอำนาจขยายตัวครอบคลุมมิติทางการเมืองอย่างกว้างขวาง การเปรียบเทียบชี้ให้เห็นว่าการขาดการรับรองหลักการสนับสนุนที่ชัดเจนในประเทศไทยได้นำไปสู่สภาวะตุลาการธิปไตย (Juristocracy) ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจและคุณภาพของระบอบแห่งรัฐธรรมนูญในปัจจุบัน

ผู้วิจัยจึงเสนอให้ปฏิรูปเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทยโดยอาศัยตัวแบบของสาธารณรัฐเช็กเป็นแนวทาง ได้แก่ 1) การบัญญัติรับรองกระบวนการใช้ หลักการสนับสนุน (Principle of subsidiarity) และเงื่อนไขการเยียวยาจนถึงที่สุด (Exhaustion of Legal remedies) ให้ชัดเจนเพื่อลดภาระคดีที่ซ้ำซ้อน 2) การกำหนดเขตอำนาจแบบรายการปิด (Enumerated powers) เพื่อจำกัดการใช้ดุลพินิจตีความขยายขอบเขตอำนาจ และ 3) การโอนเขตอำนาจคดียุบพรรคการเมืองให้ศาลปกครองสูงสุดเป็นผู้ชี้ขาด ทั้งนี้ เพื่อคืนสถานะการเป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญที่มีความสมดุลและสอดคล้องกับหลักนิติรัฐสากลอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการธิปไตย กฎหมายเปรียบเทียบ สาธารณรัฐเช็ก ประเทศไทย

Received : 3 กุมภาพันธ์ 2569

Revised: 20 พฤษภาคม 2569

Accepted : 26 พฤษภาคม 2569

¹คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนครพนม, Faculty of liberal Arts and Science , Nakhon Phanom University

*Corresponding author : kamollanta@seznam.cz.

ABSTRACT

This research article aims to conduct a comparative analysis of the jurisdictional competence of the constitutional courts of the Czech Republic and the Kingdom of Thailand. Both judicial systems are influenced by the European model of constitutional adjudication. The study employed a documentary research methodology, utilizing comparative law analysis within the framework of legal positivism. It focuses on synthesizing constitutional provisions and public law principles to highlight institutional differences and the underlying legal reasoning governing the jurisdictions of both countries.

The findings revealed that the Constitutional Court of the Czech Republic strictly applies the Principle of Subsidiarity (Principle of Support). Its jurisdiction is limited to the protection of constitutional supremacy and the protection of fundamental rights through constitutional complaints (Ústavní stížnost), which can only be invoked after all ordinary legal remedies have been exhausted. In contrast, while the Thai Constitutional Court shares the same structural origins, it was designed based on the philosophy of anti-corruption and political oversight. This has led to an expansive jurisdiction covering almost all political dimensions. The comparison illustrates that the lack of clear supporting principles in Thailand has led to a state of jurisprudence, which undermines the principle of separation of powers and the balance of power in the current constitutional order.

The researcher proposes a reform of the Thai Constitutional Court's jurisdiction, drawing on the Czech model as a benchmark. These recommendations include: 1) statutory recognition of the Principle of Subsidiarity and the requirement for the exhaustion of legal remedies to reduce judicial redundancy; 2) the adoption of Enumerated Powers to limit expansive judicial interpretation; and 3) the transfer of jurisdiction over political party dissolution to the Supreme Administrative Court. These measures aim to restore the Court's role as a balanced guardian of the constitution in accordance with international rule of law standards.

Keywords: Constitutional Court, Juristocracy, Comparative Law, Czech Republic, Thailand.

บทนำ

ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional court, Ústavní soud) คือ ศาลพิเศษแยกออกจากศาลยุติธรรมตามแบบที่แนวคิดทางวิชาการในภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสาธารณรัฐออสเตรียและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งประเทศสาธารณรัฐเช็กได้รับอิทธิพลมา (Holländer, 2009) ในทางทฤษฎีกฎหมายมหาชนที่เรียนในประเทศสาธารณรัฐเช็กถือกันว่า ศาลรัฐธรรมนูญนั้นได้รับอิทธิพลมาจาก Normative theory ของ František Weyr สำนักกฎหมายแห่งเมือง

Brno ประเทศสาธารณรัฐเช็ก และ Hans Kelsen นักกฎหมายชื่อก้องโลกชาวออสเตรีย (ท่านเกิดที่กรุง Prague เมืองหลวงของประเทศสาธารณรัฐเช็ก) (Filip et al., 2005) ซึ่งตามแนวคิด Normative theory ได้วางบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ, การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ, วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทด้านอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยผ่านทางคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญ (Ústavní stížnost) (Klima et al., 2007) ทั้งนี้บ่อเกิดของกฎหมาย (Source of law) โดยหลักใหญ่

ในการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก คือ การพิจารณาในเขตอำนาจขององค์กรตามระเบียบแห่ง รัฐธรรมนูญ (Ústavní pořádek) (Klíma, 2010) ซึ่งระเบียบ แห่งรัฐธรรมนูญนี้ ตามระบบกฎหมายของประเทศ สาธารณรัฐเช็กหมายถึง **กลุ่มของกฎหมายที่มีลำดับชั้น สูงสุดในประเทศ** ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่รัฐธรรมนูญฉบับ ปลายลักษณะอักษรเพียงฉบับเดียวเท่านั้น แต่รวมถึงเอกสาร และหลักการอื่นๆ ที่มี "ศักดิ์" เทียบเท่ากับรัฐธรรมนูญด้วย เช่น กฎบัตรว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Listina základních práv a svobod) (Klíma et al., 2007) และ ด้วยความเป็นศาลพิเศษนี้ จึงมีการวางขอบเขตอำนาจของ ศาลรัฐธรรมนูญไว้จำกัด (Pavlíček, 1998) เพื่อความสมดุล ในหลักการแบ่งแยกอำนาจภายในรัฐธรรมนูญแห่งประเทศ สาธารณรัฐเช็ก ในทางกลับกัน ประเทศไทยซึ่งตามแนวคิด ในการปฏิรูปการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2540 ก็แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยนำรูปแบบการมีศาลรัฐธรรมนูญมาจากประเทศ สาธารณรัฐออสเตรียและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (กมลชัย รัตนสกววงศ์, 2560) ซึ่งคล้ายกับประเทศ สาธารณรัฐเช็ก และมีการวิจัยต่อเนื่องในเรื่องของวิธี พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญโดยศึกษาเปรียบเทียบกรณี ของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศ ออสเตรียและเยอรมนี (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2546) ด้วย เช่นกัน แต่ทว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ก็มีขอบเขตอำนาจที่ขยายกว้างไปถึงการ ตรวจสอบ สถานะของสถาบันทางการเมือง (Political Institution) ซึ่งการขยายตัวของอำนาจนี้เป็นผลมาจาก ความพยายามในการออกแบบรัฐธรรมนูญเพื่อสร้างศาล รัฐธรรมนูญที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบ ที่เรียกกัน สั้นๆว่า “การปราบโกง” (สถาบันพระปกเกล้า, 2567) โดยคาดหมายว่าจะสามารถปราบปรามนักการเมืองที่ ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ให้พ้นจากตำแหน่ง แต่ทว่าเกิดผล ในทางตรงกันข้ามว่า ศาลรัฐธรรมนูญกลายเป็นองค์กรที่มี อำนาจสามารถเข้าไปแทรกแซงองค์กรอื่นๆ ตามรัฐธรรมนูญ อันมีลักษณะเป็นสนามแห่งนิติสงครามเพื่อการถอดถอน

นักการเมืองและรัฐประหารเจียบ โดยรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 รองรับอำนาจนี้ได้อย่าง อัจฉริยะแก่งการวิชาการนิติศาสตร์ จนกลายเป็นตุลา การธิปไตย (The Ascendancy of Juristocracy) (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2562)

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักสามประการ คือ:

1. เพื่อจำแนกและอธิบาย เขตอำนาจหลักของ ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กและศาลรัฐธรรมนูญไทย ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงโครงสร้าง ถึงความแตกต่างในแนวคิดของหลักการพื้นฐานในการ พิจารณารัฐธรรมนูญ, ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ, วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทด้านอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กร ตามรัฐธรรมนูญและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยผ่านทางคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญ (Ústavní stížnost) ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทยและแนวคิดปราบโกงของศาลรัฐธรรมนูญไทย
3. เพื่อประเมินผลกระทบของการจัดสรรเขต อำนาจที่แตกต่างกัน

ในการประเมินผลกระทบจากการจัดสรรเขต อำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ผู้วิจัยมิได้พิจารณาเพียง ปรัชญาการณที่เกิดขึ้นในทางนิติการเมืองเท่านั้น แต่ได้ กำหนดใช้ เกณฑ์มาตรฐานทางนิติศาสตร์มหาชน เป็น เครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ อันประกอบด้วย

- 1) หลักความได้สัดส่วน (Principle of proportionality) เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการวัดความสมดุล ระหว่างวัตถุประสงค์ในการปราบปรามการทุจริต กับการ รักษาเสถียรภาพของสถาบันทางการเมือง
- 2) หลักการพิทักษ์แก่นแท้ของการแบ่งแยก อำนาจ (Core content of separation of powers) เพื่อประเมินขอบเขตการใช้อำนาจตุลาการมิให้กว้าง

เจตจำนงทางประชาธิปไตยของฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารมากเกินไปจนสมควร

จากการประเมินพบว่า ในขณะที่สาธารณรัฐเช็กยึดถือหลักการจำกัดอำนาจเพื่อพิทักษ์ระเบียบรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญประเทศไทยกลับได้ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานเดียวกัน โดยมุ่งเน้นไปที่หลักการ “ปราบโกง” และใช้วิธีการขยายเขตอำนาจออกไปอย่างกว้างขวางจนส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อคุณภาพแห่งอำนาจอธิปไตย การขยายอำนาจในลักษณะดังกล่าวนำไปสู่การเกิด “นิติสงคราม” (Lawfare) เพื่อถอดถอน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และก่อให้เกิดสภาวะที่อาจนิยามได้ว่าเป็น “การรัฐประหารเงียบ” (Silent Coup) ซึ่งลงเอยด้วยสภาวะตุลาการธิปไตย (The Ascendancy of Juristocracy) ที่บั่นทอนรากฐานและเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยในระยะยาว

จากการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบนี้ ผู้วิจัยมุ่งหวังที่จะให้ความกระจ่างเกี่ยวกับการเปรียบเทียบเขตอำนาจระหว่างศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีการทบทวนแก้ไขรัฐธรรมนูญไทยในเรื่องเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทยเพื่อให้เหมาะสมตามหลักวิชาการนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญตามแบบภาคพื้นยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสาธารณรัฐออสเตรีย, สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐเช็ก เพื่อมิให้กลายเป็นภัยคุกคามไม่พึงประสงค์ทางการเมืองต่อไป (ปูนเทพ ศิริบุษย์, 2561)

สมมติฐานการวิจัย

วิจัยเรื่องนี้อยู่บนสมมติฐานที่ว่า เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญระหว่างประเทศสาธารณรัฐเช็ก ถูกสร้างขึ้นตามหลักวิชาการกฎหมายมหาชนในภาคพื้นยุโรปเช่นเดียวกับกับประเทศแม่แบบอย่างประเทศสาธารณรัฐออสเตรียและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งประเทศสาธารณรัฐเช็กได้รับอิทธิพลทางทฤษฎีแนวความคิดทางกฎหมายมายาวนานหลายร้อยปี แม้จะเคยตกอยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ในช่วงปีคริสต์ศักราช 1948-1989 แต่สามารถพัฒนาการจัดรูปแบบเขต

อำนาจศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญที่จำกัดของประเทศสาธารณรัฐเช็กจะไม่ก้าวล่วงไปแทรกแซงอำนาจอื่นๆ สามารถรักษาสสมดุลแห่งหลักการแบ่งแยกอำนาจได้ ซึ่งการนำเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศสาธารณรัฐเช็กมาเปรียบเทียบกับเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทยนี้ เพราะเชื่อได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่า เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทยมีอำนาจที่กว้างขวางมากจนเกินไปจนทำให้หลักการแบ่งแยกอำนาจนั้นเสียสมดุลและกระทบกระเทือนต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและหลักการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งกล่าวคือ การเข้าไปแทรกแซงการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร, การเกิดนิติสงครามขึ้นในศาลรัฐธรรมนูญเพื่อการถอดถอนนักการเมืองและอาจเลยเถิดไปถึงการทำรัฐประหารเงียบโดยอำนาจศาลรัฐธรรมนูญและท้ายที่สุดกลายเป็นการปกครองโดยศาลรัฐธรรมนูญที่เรียกว่าตุลาการธิปไตยไปเสีย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่องการวิเคราะห์เปรียบเทียบเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญระหว่างประเทศสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทยนี้ วิธีการดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) แบบ Legal positivism ที่เป็นกระบวนการสังเคราะห์ หาเหตุผลทางกฎหมายที่เป็นอยู่ (Positive Law) โดยเป็นการหาเหตุผลจากหลักทั่วไปไปสู่ข้อสรุปเฉพาะในแบบนิติศาสตร์ (กมล ตันจันวณิชกุล, 2564) ซึ่งข้อมูลได้จากการอ่านและค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ อาทิ ตำรากฎหมายเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตั๋วบัตรรัฐธรรมนูญ ของทั้งสองประเทศซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตัวบทเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศ (Content analysis) และรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงการเปรียบเทียบ (Comparative law analysis) และคุณภาพ (Qualitative analysis)

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์เปรียบเทียบเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญระหว่างประเทศสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย ได้มีสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและกฎหมาย

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก มาตรา 87 บัญญัติว่า ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยใน :

a) การยกเลิกกฎหมาย หรือบทบัญญัติใด ๆ ของกฎหมาย ในกรณีที่บทบัญญัตินั้น ขัดต่อระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญ (Ústavní pořádek) ทั้งนี้เป็นไปตามทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมายกล่าวคือบทบัญญัติกฎหมายที่ลำดับศักดิ์ต่ำกว่าจะขัดแย้งกับระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญไม่ได้ (Klíma et al., 2009) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยให้ยกเลิกกฎหมายหรือบทบัญญัติที่ขัดแย้งกับระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็ก โดยตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (Zákon o Ústavním soudu č.182/1993Sb) มาตรา 64 นั้น ผู้เสนอให้พิจารณาดังกล่าวคือ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ, กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 41 คน หรือ กลุ่มสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า 17 คน, องค์คณะของศาลรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญ (Ústavní stížnost), รัฐบาลเสนอได้ตามเงื่อนไขที่ระบุในมาตรา 118 กล่าวคือ คือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลระหว่างประเทศซึ่งเป็นกรณีที่ศาลระหว่างประเทศมีคำวินิจฉัยว่า การกระทำขององค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐเป็นการละเมิดพันธกรณีที่สาธารณรัฐเช็กมีอยู่ตามสนธิสัญญาไม่ว่าในทางใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการกระทำนั้นเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล และหากการละเมิดดังกล่าวเป็นผลมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น ให้รัฐบาลยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้เพิกถอนกฎหมายหรือบทบัญญัติบางประการของกฎหมายนั้น

เว้นแต่รัฐบาลจะสามารถดำเนินการให้มีการเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวด้วยวิธีอื่นได้, กรณีต่อมาคือกรณีที่ผู้ที่ยื่นคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญ ภายใต้เงื่อนไขที่ระบุไว้ในมาตรา 74 แห่งกฎหมายนี้ที่ว่าด้วยขอให้ยกเลิกกฎหมายที่ขัดต่อระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญ หรือ ผู้ที่ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ภายใต้เงื่อนไขที่ระบุไว้ในมาตรา 119 วรรคสี่ หากมีข้อเท็จจริงใหม่หรือพยานหลักฐานใหม่ (Wagnerová et al., 2007)

อนึ่งนั้น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กมีอำนาจพิจารณาว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นสอดคล้องกับมาตรา 9 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กตามนัยของคำวินิจฉัยในคดี Melčák Pl. ÚS 27/09 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กวินิจฉัยว่า รัฐธรรมนูญมี “แก่นแท้ที่ไม่อาจละเมิดได้” (Material core) ตามมาตรา 9 วรรค 2 ซึ่งคุ้มครองหลักนิติรัฐและระบอบประชาธิปไตยมิให้ถูกทำลายแม้โดยเสียงข้างมากพิเศษของรัฐสภา ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาเพื่อการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ (Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 27/09, 2009)

b) การยกเลิกบทบัญญัติทางกฎหมายอื่น ๆ หรือบทบัญญัติใด ๆ ของบทบัญญัตินั้น ในกรณีที่บทบัญญัตินั้น ขัดต่อระบบแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายซึ่งกรณีของ b) นี้ หมายถึงศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมีอำนาจพิจารณายกเลิกบทบัญญัติกล่าวคือ พระราชกฤษฎีกา, บทบัญญัติกฎหมายของธนาคารชาติแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็ก, ประกาศที่มีผลผูกพันเป็นการทั่วไปของเขตปกครองตนเองทางภูมิภาค (Kraj), ข้อบังคับเขตปกครองตนเองทางภูมิภาค (Kraj), ประกาศที่มีผลผูกพันเป็นการทั่วไปของเขตปกครองท้องถิ่นเทศบาล (Obec) ข้อบังคับเขตปกครองท้องถิ่นเทศบาล (Obec) ข้อบังคับของเมืองหลวงกรุงปราก (Nářízení hlavního města prahy) (Klíma et al., 2009)

ทั้งข้อ a) และ b) มีลักษณะในการวินิจฉัยยกเลิกในเชิงการตรวจสอบเชิงนามธรรม (Abstract review) และ การตรวจสอบเชิงรูปธรรม (Concrete

review) ซึ่งเป็นการตรวจสอบ ผลลัพธ์ ของกฎหมายที่ได้ถูกตราขึ้นแล้วเท่านั้น (Klíma et al., 2009) ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กไม่มีอำนาจเข้าไปพิจารณาในร่างกฎหมายและในส่วนงบประมาณแผ่นดินซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กสามารถวินิจฉัยในกรณีที่กฎหมายงบประมาณแผ่นดิน ขัดต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน หรือ หลักการพื้นฐานของในระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญ (Ústavní pořádek) อย่างชัดเจนเท่านั้น ไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบรายละเอียดของการจัดสรรเงิน การจัดลำดับความสำคัญ หรือความเหมาะสมของตัวเลขงบประมาณ ซึ่งถือเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารโดยแท้

1.2 ในส่วนกรณีของประเทศไทยนั้น สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายโดยสังเขปว่า ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีอำนาจในการพิจารณา:

1. การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายและกฎหมาย

1.1 การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 132 ประกอบมาตรา 148)

1.2 การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 148)

1.3 การพิจารณาวินิจฉัยร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 149)

1.4 การพิจารณาวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อรัฐสภา มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 139)

1.5 การพิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการการกระทำใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย หรือไม่ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 144)

1.6 การพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 212)

1.7 การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 231 (1))

2. การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนด (รัฐธรรมนูญ มาตรา 173)” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561)

จะเห็นได้ว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มีเจตนารมณ์ที่จะขยายวงกว้างในการตรวจสอบกฎหมายว่าขัดกับรัฐธรรมนูญอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อให้มีการรวมศูนย์กลางการตรวจสอบอำนาจทางการเมืองเข้าสู่อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562) แต่ก็มีข้อสังเกตว่า หากผู้เสนอกฎหมายที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญนั้นเป็นคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร อาจจะถูกเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญถอดถอนจากตำแหน่งได้ เพราะเหตุผลทางด้านคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรา 160 และ 170 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้

3.การพิจารณาวินิจฉัยในกรณีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา 255 และ 256 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

2.การพิจารณาวินิจฉัยในคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญ (Ústavní stížnost) ขององค์กรปกครองท้องถิ่น (Územní samosprávy) ในการแทรกแซงที่มีชอบด้วยกฎหมายของรัฐ

2.1 ตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กนั้นในมาตรา 87(c) บัญญัติว่า ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กจะพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญ (Ústavní stížnost) ขององค์กรปกครองท้องถิ่น (Územní samosprávy) กล่าวคือ ภูมิภาค (Kraj) เทศบาล (Obec) ให้ปลอดจากการแทรกแซงที่มีชอบด้วยกฎหมายของรัฐ

เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กนั้นได้รับรองประกันความเป็นอิสระในการปกครองตนเองขององค์กรปกครองท้องถิ่นไว้ตามมาตรา 8 (Klíma et al., 2009)

2.2 ในส่วนของประเทศไทยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ไม่ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีเขตอำนาจและอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้คุ้มครองความเป็นอิสระจากการแทรกแซงของรัฐ โดยเฉพาะเจาะจงเหมือนในกรณีของสาธารณรัฐเช็ก หากแต่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เห็นว่าบทบัญญัติกฎหมายขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญอาจจะใช้ช่องทางโดยให้ศาลที่พิจารณาคดีที่ตนเองเป็นคู่ความอยู่นั้นอาจส่งเรื่องมาให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 212 และหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกรัฐส่วนกลาง แทรกแซง, ออกคำสั่ง, หรือกระทำการใด ๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันมีกระทบต่ออำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถยื่นฟ้องต่อ ศาลปกครอง เพื่อขอเพิกถอนคำสั่งหรือการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมายของรัฐส่วนกลาง

3. การพิจารณาวินิจฉัยในคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญของประชาชนในกรณีที่รัฐละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ

3.1 ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมีการปรับใช้ หลักการสนับสนุน (Principle of subsidiarity) อย่างเคร่งครัด โดยจำกัดเขตอำนาจเพียงภารกิจการพิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนผ่านทางคำร้องเรียนทางรัฐธรรมนูญ (Ústavní stížnost) ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กนั้นในมาตรา 87(d) บัญญัติว่า “คำร้องเรียนตามรัฐธรรมนูญ ต่อคำวินิจฉัยที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย หรือการแทรกแซงอื่นใดขององค์กรอำนาจมหาชน ที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ” (Polanecká Sněmovna, 1993) ซึ่งคำร้องเรียนตามรัฐธรรมนูญในกรณี

ตามมาตรา 11 ถือว่าเป็นกระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ที่บุคคลสามารถยื่นคำร้องเรียนตามรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้คุ้มครองจากศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีคำวินิจฉัยว่าการกระทำของรัฐนั้นขัดแย้งต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยเงื่อนไขคือ หากพบว่า มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยองค์กรของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของคำพิพากษาของศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองหรือเป็นรูปแบบการกระทำอื่นๆของรัฐ ไม่จำเป็นจะต้องการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่หรือละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ (Šimíček et al., 2010)

3.2. ในส่วนของประเทศไทยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ก็มีรูปแบบทำนองเดียวกันกับสาธารณรัฐเช็ก ซึ่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายโดยสังเขปว่า เพื่อ “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนศาลรัฐธรรมนูญไทยมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่ประชาชนหรือชุมชนฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามรัฐธรรมนูญ หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 51) และการพิจารณาวินิจฉัยกรณีที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ร้องขอว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 213)” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561)

4. การพิจารณาในการยื่นอุทธรณ์ ต่อคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการรับรองผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

4.1 ตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กนั้นในมาตรา 87(e) บัญญัติว่าศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาใน “การยื่นอุทธรณ์ ต่อคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการรับรองผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา” ซึ่งแบ่งเป็นสามกรณี กล่าวคือ **กรณีแรก** กล่าวคือ สมาชิกสภาที่ถูกปฏิเสธการรับรองว่าได้รับเลือกตั้งโดยชอบด้วยกฎหมายจากสภา หรือ**กรณีที่สอง**คือ มีคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดว่า บุคคลผู้ร่อนนั้นเป็นผู้ชนะคดีเลือกตั้งและเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งอย่างแท้จริง แต่สภายังคง ยืนยันรับรองผลการเลือกตั้งเดิม และ**กรณีที่สาม**คือ ศาลปกครอง

สูงสุดพิพากษาปฏิเสธการคัดค้านผลการเลือกตั้งและไม่รับรองให้เป็นผู้ชนะการเลือกตั้งและพิพากษาให้ผลการเลือกตั้งเดิมมีผลต่อไป ทั้งสามกรณีนั้นสามารถยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาได้ ทั้งนี้จะถือว่าเป็นการเยียวยาขั้นสุดท้าย (Principle of subsidiarity) หลังจากผ่านกระบวนการอื่นมาแล้ว (Klíma et al., 2009)

4.2 ในส่วนของประเทศไทยนั้น จะมีข้อแตกต่างออกไป คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ให้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกา ตามความในมาตรา 226 วรรค 1 ซึ่งมีความว่า “เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น” และถือว่า คำพิพากษาศาลฎีกานั้นเป็นที่สุด (*res judicata*) และไม่มีระบบการเยียวยาขั้นสุดท้าย (Principle of subsidiarity) โดยอาศัยช่องทางตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 213 โดยยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้เหมือนกับกรณีของประเทศสาธารณรัฐเช็ก

5. การพิจารณาวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

5.1 ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กนั้นในมาตรา 87(f) บัญญัติว่าศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาใน “ข้อสงสัยเกี่ยวกับการขาดคุณสมบัติในการถูกเลือกตั้ง และการไม่สามารถดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา 25” ซึ่งข้อสงสัยตามมาตรา 25 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก กล่าวคือ “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Poslanec) หรือสมาชิกวุฒิสภา (Senátor) ย่อมสิ้นสุดลงด้วยเหตุต่อไปนี้: a) การปฏิเสธที่จะปฏิญาณตน หรือการกล่าวคำปฏิญาณตนโดยมีข้อสงวน

b) การสิ้นสุดลงของวาระการเลือกตั้ง c) การลาออกจากสมาชิกภาพ d) การขาดคุณสมบัติในการได้รับเลือกตั้ง e) ในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการยุบสภาผู้แทนราษฎร f) การเกิดลักษณะต้องห้ามในการดำรงตำแหน่ง ตามมาตรา 22” ซึ่งหมายถึงการดำรงตำแหน่งที่ขัดหรือแย้งกัน ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก มาตรา 22 ความว่า “(1) การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ย่อมเป็นลักษณะต้องห้ามในการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ, ตำแหน่งผู้พิพากษา, และตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ (2) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ย่อมสิ้นสุดลงในวันที่ผู้นั้นเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ, หรือในวันที่ผู้นั้นเข้ารับตำแหน่งผู้พิพากษาหรือตำแหน่งอื่นใดอันเป็นลักษณะต้องห้ามในการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา” (Polanecká Sněmovna, 1993) ซึ่งการยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กพิจารณานั้น ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (Zákon o Ústavním soudu č.182/1993Sb) มาตรา 92 ได้กำหนดผู้ยื่นเรื่องกล่าวคือ a) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งเป็น ผู้มีสมาชิกภาพที่ถูกกล่าวถึง หรือ b) ประธานสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่เป็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, หรือประธานวุฒิสภา ในกรณีที่เป็สมาชิกวุฒิสภา หรือ c) กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 20 คน ในกรณีที่เป็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, หรือกลุ่มสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน ในกรณีที่เป็สมาชิกวุฒิสภา (Wagnerová et al., 2007)

5.2 ในส่วนของประเทศไทย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายโดยสังเขปว่า “ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยการสิ้นสุดสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา มาตรา 82 และอีกกรณีคือกรณี

ตามมาตรา 170 การพิจารณาวินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงหรือไม่” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561)

ในกรณีของการพิจารณาวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งของประเทศสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย มีข้อควรพิจารณาในเรื่องสำคัญอยู่เรื่องหนึ่งนั่นคือเรื่อง “การหยุดปฏิบัติหน้าที่” ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 87(f) นั้น จะไม่มีการหยุดปฏิบัติหน้าที่เหมือนกับของประเทศไทยตามหลักการ “สันนิษฐานว่าเป็นเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence)” และยังคงมีสถานะสมบูรณ์จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กจะวินิจฉัยสิ้นสุดว่าขาดคุณสมบัติ ทั้งนี้ เพื่อการรักษาเสถียรภาพของสภาเพื่อมิให้มีการสั่นคลอนทุกครั้งเมื่อมีการยื่นคำร้องในเรื่องดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กอันจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ แต่กรณีของประเทศไทยตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 82 และมาตรา 170 นั้น จะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น แม้จะดูเพื่อสร้างความชอบธรรมและป้องกันการใช้อำนาจมิชอบ แต่อย่างไรก็ตามมาตรการ “หยุดปฏิบัติหน้าที่” อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองทางยุทธวิธีโดยยืมมือศาลรัฐธรรมนูญไทยเพื่อให้ผู้ถูกร้องพ้นจากอำนาจชั่วคราว แม้จะไม่มีผลความจริงก็ตามและอาจจะมีผลต่อการออกคะแนนเสียงในสภาได้”

6.การพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ระบอบการปกครอง และความมั่นคงแห่งรัฐ

6.1 ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กนั้นในมาตรา 87(g) บัญญัติว่า ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาในความผิดฐานกบฏ (Velezrada) หรือละเมิดรัฐธรรมนูญหรือส่วนประกอบอื่นแห่งรัฐธรรมนูญ ของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเช็ก ซึ่ง มาตรา 87(g) บัญญัติว่าศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กจะพิจารณา “การฟ้องคดีตามรัฐธรรมนูญของวุฒิสภา ต่อประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเช็ก ตามมาตรา 65 (2)” (Polanecká Sněmovna, 1993) ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก

มาตรา 65 (2) ความว่า “วุฒิสภาอาจยื่นคำฟ้องคดีรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ ให้กระทำได้เมื่อประธานาธิบดีกระทำการอันเป็นความผิดฐานกบฏ (Velezrada) หรือละเมิดรัฐธรรมนูญหรือส่วนประกอบอื่นแห่งรัฐธรรมนูญอย่างร้ายแรง ความผิดฐานกบฏ (Velezrada) ให้หมายถึงการกระทำของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐซึ่งมุ่งต่อการบ่อนทำลายอำนาจอธิปไตยและความมั่นคงสมบูรณ์ของสาธารณรัฐ ตลอดจนต่อระบอบประชาธิปไตยของสาธารณรัฐ ศาลรัฐธรรมนูญอาจวินิจฉัยตามคำฟ้องคดีรัฐธรรมนูญของวุฒิสภาว่า ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐต้องพ้นจากตำแหน่งประธานาธิบดี และขาดคุณสมบัติในการกลับมาดำรงตำแหน่งนั้นอีก” (Klíma et al., 2009)

เหตุผลที่มีการกำหนดในมาตรา 87(g) และ 65 (2) เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันมิให้ประธานาธิบดี ซึ่งเป็นตำแหน่งประมุขของรัฐที่สำคัญที่สุดกระทำการละเมิดรัฐธรรมนูญอันเป็นการทำลายอำนาจอธิปไตย ทำลายความมั่นคงของรัฐและประชาธิปไตย (Šimíček et al., 2010) ซึ่งตามมาตรานี้เป็นกรณีพิเศษในฐานกบฏหรือละเมิดรัฐธรรมนูญเฉพาะตัวดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเช็กเท่านั้น ไม่ได้ขยายความสู่ตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆและศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาคดีโดยเงื่อนไขการเสนอโดยวุฒิสภาโดยต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร (Klíma et al., 2009)

6.2 ในส่วนของประเทศไทย ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายโดยสังเขปว่า “ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีอำนาจในการพิจารณาการวินิจฉัยการร้องขอให้เลิกการกระทำอันเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (รัฐธรรมนูญ มาตรา 49)” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561) ซึ่งผลของการฝ่าฝืนมาตรา 49 รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 นี้ จะนำไปสู่เหตุแห่งการถอดถอนการดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 82 , มาตรา 160 และมาตรา 170 อีกต่อไป

มีข้อสังเกตว่า ในกรณีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กมีอำนาจพิจารณาตัดสินกบฏหรือละเมิดรัฐธรรมนูญหรือส่วนประกอบอื่นแห่งรัฐธรรมนูญแค่ตัวประธานาธิบดีเท่านั้น แต่ส่วนของประเทศไทยนั้น มีลักษณะครอบจักรวาลกว้างขวางมากคือ พิจารณาถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ว่าจะฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร ส่วนเนื้อหาในการถอดถอนนั้น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กมีเขตอำนาจจำกัดการพิจารณาแค่เนื้อหาตัดสินกบฏหรือละเมิดรัฐธรรมนูญหรือส่วนประกอบอื่นแห่งรัฐธรรมนูญเท่านั้นและประธานาธิบดีไม่ต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กจะมีคำวินิจฉัยว่าผิดจริงแต่อย่างไรก็ตาม สามารถใช้ช่องทางตามมาตรา 66 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก เพื่อให้ประธานาธิบดีหยุดปฏิบัติหน้าที่เพราะเหตุผลอันร้ายแรง แต่กรณีของประเทศไทยนั้นศาลรัฐธรรมนูญไทยมีเขตอำนาจกว้างขวางกว่ามากในแง่ของเนื้อหาที่จะพิจารณาตัดสิน ศาลรัฐธรรมนูญไทยจะพิจารณาในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการร้องขอให้เลิกการกระทำอันเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (รัฐธรรมนูญ มาตรา 49) แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยยังมีอำนาจในการถอดถอน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยอาศัยเนื้อหาทางคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรา 219 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ประกอบกับมาตรฐานทางจริยธรรมของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ พ.ศ. 2561 ได้อีกทาง หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า หากศาลรัฐธรรมนูญไทยมีคำวินิจฉัยว่า “ขอให้เลิกการกระทำอันเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 49 แล้ว ก็จะไปสู่การถอดถอนออกจากตำแหน่ง เพราะขาดคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรา 219 ประกอบมาตรา 82 160 และ 170 ได้ ”

7.การยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐให้ยกเลิกมติของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาที่มีมติร่วมกันว่าประธานาธิบดีต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่

7.1 ตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กนั้นในมาตรา 87(h) บัญญัติว่า ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาในเสนอของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐให้ยกเลิกมติของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ตามมาตรา 66 กล่าวคือ มติร่วมกันว่าประธานาธิบดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ซึ่งมาตรา 66 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กบัญญัติว่า “ในกรณีที่ตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐว่างลงและยังมิได้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีคนใหม่ หรือประธานาธิบดีคนใหม่ยังมิได้กล่าวคำปฏิญาณตน หรือในกรณีที่ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งของตนได้ด้วยเหตุผลอันร้ายแรง และสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้มีมติเห็นชอบในเรื่องนั้น” (Polanecká Sněmovna, 1993) การไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งของตนได้ด้วยเหตุผลอันร้ายแรงนั้นหมายถึง กรณีที่ประธานาธิบดีมีปัญหาทางสุขภาพหรือการเป็นคนไร้ความสามารถ (Klíma et al., 2009) ส่วนกรณีข้อหาบกพร่อง (Velezrada) ซึ่งความผิดฐานกบฏนั้นมีขั้นตอนรับรองอยู่แล้วในมาตรา 87(g) รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก แต่อย่างไรก็ตามหากมีเหตุผลร้ายแรงที่น่าเชื่อได้ว่าในข้อหาบกพร่องหากประธานาธิบดียังคงปฏิบัติหน้าที่ก็จะเป็นอุปสรรคในการพิจารณาตัดสิน ซึ่งทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาอาจจะใช้ช่องทางตามมาตรา 66 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก มีมติให้หยุดปฏิบัติหน้าที่เพราะมีเหตุผลอันร้ายแรงได้

7.2 สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้น ไม่ได้เหมือนกับของสาธารณรัฐเช็ก แต่ผลของการยื่นเรื่องให้ศาล

รัฐธรรมนูญพิจารณาและมีผลทำให้เป็นการหยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น มีลักษณะกว้างขวางมากในทุกตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นเป็นกรณี ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สส. สว.) ใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครอง มาตรา 49, หรือกรณีกรณีแทรกแซงการจัดทำงบประมาณ ตามมาตรา 144 ซึ่งนำไปสู่กรณีขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 49, 144, 82 160 และ 170 ประกอบมาตรา 219 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้

มีข้อสังเกตว่า การจะให้หยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กจำกัดแค่ตำแหน่งประธานาธิบดีโดยมติของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา หากแต่ประธานาธิบดีสามารถส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กทำการเพิกถอนมติดังกล่าวได้ ตามมาตรา 87(h) รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก แต่ขณะที่ประเทศไทยนั้นได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาการหยุดปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างกว้างขวางในทุกตำแหน่งทางการเมืองและรวมถึงขอบเขตการพิจารณาไม่ว่าจะเป็นตามมาตรา 49, 144, 82, 160 และ 170 ประกอบมาตรา 219 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้ นอกจากนั้นตามที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายโดยสังเขปว่า ศาลรัฐธรรมนูญไทยยังมีอำนาจใน “การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือองค์กรอิสระ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (2))” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561) ผลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 210 วรรคหนึ่ง (2) ซึ่งเป็นบทครอบจักรวาลนั้นหากศาลรัฐธรรมนูญไทยวินิจฉัยว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำการนอกเหนืออำนาจหน้าที่ ก็อาจจะเป็นเหตุให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหยุดปฏิบัติหน้าที่และทำการวินิจฉัยเพื่อถอดถอนจากตำแหน่งได้”

8.กรณีที่เกี่ยวข้องกับหนังสือสัญญาที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

8.1 ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กนั้น ในมาตรา 87(2) บัญญัติว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสอดคล้องของสนธิสัญญา ระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 10a และมาตรา 49 กับระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญ ก่อนที่สนธิสัญญานั้นจะได้รับการให้สัตยาบัน และสนธิสัญญาดังกล่าวจะถูกให้สัตยาบันมิได้จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 49 การสัตยาบันสนธิสัญญาหรือหนังสือสัญญาระหว่างประเทศดังต่อไปนี้ ต้องได้รับความเห็นชอบจากทั้งสองสภาของรัฐสภา: (a) หนังสือสัญญาที่กระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของบุคคล (b) สนธิสัญญาพันธมิตร สนธิสัญญาสันติภาพ และสนธิสัญญาทางการเมืองอื่นๆ (c) สนธิสัญญาซึ่งก่อให้เกิดสมาชิกภาพของสาธารณรัฐเช็กในองค์การระหว่างประเทศ (d) สนธิสัญญาทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะทั่วไป (e) สนธิสัญญาในเรื่องอื่นใดที่กฎหมายกำหนดให้ต้องตราเป็นกฎหมาย (ระดับพระราชบัญญัติ) และรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 10a บัญญัติว่า (1) การโอนอำนาจหน้าที่บางประการขององค์กรแห่งสาธารณรัฐเช็กให้แก่บรรดาองค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศ อาจกระทำได้โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญา (2) การสัตยาบันสนธิสัญญาตาม (1) ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เว้นแต่จะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติกำหนดให้การสัตยาบันนั้นต้องได้รับความเห็นชอบโดยการออกเสียงประชามติ (Polanecká Sněmovna, 1993)

นอกจากนี้ยังศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กยังมีอำนาจพิจารณาตีเพิ่มเติมในกรณี ตามมาตรา 87(i) รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก กล่าวคือ การวินิจฉัยมาตรการที่จำเป็น เพื่อให้เกิดผลตามคำวินิจฉัยของศาลระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันต่อสาธารณรัฐเช็ก หากไม่สามารถดำเนินการเป็นอย่างอื่นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวินิจฉัยเพื่อให้คำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Court of Human Rights - ECHR) นั้นมีผลขึ้นในประเทศสาธารณรัฐเช็กอันเป็นตามความผูกพันระหว่าง

ประเทศที่ผูกพันประเทศสาธารณรัฐเช็กมีอยู่ (Klíma et al., 2009)

8.2 กรณีของประเทศไทยนั้น ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายโดยสังเขปว่า ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีอำนาจหน้าที่ใน “การวินิจฉัยหนังสือสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 178” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561) ความว่า

“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ”

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทย มีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือจะต้องออก พระราชบัญญัติ เพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา และหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อนความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ต้องได้รับความเห็นชอบ ของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง หากรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบ

หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อนความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด หรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ให้มีกฎหมายกำหนดวิธีราชการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับ การเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาตามวรรคสามด้วย

เมื่อมีปัญหาว่าหนังสือสัญญาใดเป็นกรณีตามวรรคสองหรือวรรคสามหรือไม่ คณะรัฐมนตรี จะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอ” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561)

ทั้งของประเทศสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย มีความคล้ายกันตรงที่ ได้วางเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของหนังสือสัญญาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หากแต่ต่างกันกรณี การมีมาตรการโดยศาลรัฐธรรมนูญต่อพันธกรณีที่ผูกพันต่อศาลระหว่างประเทศเพื่อให้คำวินิจฉัยของศาลระหว่างประเทศมีผลภายในประเทศของสาธารณรัฐเช็ก ซึ่งประเทศไทยไม่มี และอาจจะมิบริบทในการตรวจสอบที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า อำนาจในการริเริ่มในการทำหนังสือสัญญาเป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร กล่าวคือ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นการต่างประเทศหรือพาณิชย์หรือคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ หากศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าหนังสือสัญญาใดที่ทำขึ้นไม่สอดคล้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 178 นี้ ก็อาจเป็นข้ออ้างให้ทำการถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นการต่างประเทศหรือพาณิชย์หรือคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ เพราะเหตุฝ่าฝืนคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรา 160 และ 170 ประกอบมาตรา 219 ได้ ซึ่งประเทศสาธารณรัฐเช็กไม่มีแนวทางเช่นนี้

9.กรณีที่เกี่ยวข้องกับการยุบพรรคการเมือง

9.1 ตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กนั้น ในมาตรา 87(j) บัญญัติว่า ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กจะพิจารณาในการตัดสินใจให้ยุบพรรคการเมือง หรือการตัดสินใจอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของพรรคการเมือง ที่ต้องสอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น (Klíma et al., 2009)

การเริ่มต้นในการร้องขอให้ยุบพรรคการเมืองจะมีการเริ่มในกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองและ

ขบวนการทางการเมือง (Zákon č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích) มาตรา 13 (1)(b) บัญญัติว่า การยุบพรรคการเมืองกระทำโดยศาล และมาตรา 15 (1) บัญญัติว่า ให้ศาลปกครองสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในการยุบพรรคการเมืองและขบวนการทางการเมืองตามมาตรา 13 (1)(b) การระงับการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองและขบวนการทางการเมืองตามมาตรา 14(1) และการให้พรรคการเมืองและขบวนการทางการเมืองกลับมาดำเนินกิจกรรมได้ดั้งเดิมตามมาตรา 14 (3) ในการนี้ ให้รัฐบาลเป็นผู้ยื่นคำร้อง หากรัฐบาลมิได้ดำเนินการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเหตุ ให้ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเป็นผู้ยื่นคำร้องได้ (Zákon č. 424/1991 Sb., 1991)

ขั้นตอนการยุบพรรคในชั้นศาลปกครองสูงสุด แห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กนั้น ตามกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาคดีปกครอง (Zákon č. 150/2002 Sb. Soudní řád správní) มาตรา 94 (1)(b) บัญญัติไว้ว่า ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้ บุคคลอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอรับการคุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิได้ กล่าวคือ การยุบพรรคการเมืองหรือขบวนการทางการเมือง, การระงับการดำเนินกิจกรรม หรือการให้กลับมาดำเนินกิจกรรมได้ดั้งเดิม (Zákon č. 150/2002 Sb., 2002)

ส่วนศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็ก ตามมาตรา 87(j) นั้นจะทำหน้าที่เป็น "ผู้ตรวจสอบขั้นสุดท้าย" ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กได้มีคำวินิจฉัยว่า "การที่ศาลปกครองสูงสุด แห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กทำการยุบพรรคแรงงาน (Dělnická strana) นั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" (Rozsudek NSS, sp. zn. Pst 1/2009-348, 2010) โดยศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็กให้เหตุผลว่า "เมื่อพิจารณา พรรคแรงงาน (Dělnická strana) ผ่านมุมมองจากคำปราศรัยของผู้แทน และสมาชิกของพรรค ตลอดจนคำปราศรัยที่เกิดขึ้นในการชุมนุมที่จัดขึ้นโดยพรรค หรือที่พรรคได้เข้าร่วม รวมถึงทัศนคติที่พรรคเปิดพื้นที่ให้ในสิ่งพิมพ์ของพรรค พบว่าพรรค

มีทิศทางในการปลุกปั่นให้เกิดความไม่อดทนเคียดแค้น ความเห็นที่แตกต่าง ทางด้านเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ สัญชาติ และทางสังคม ซึ่งส่งผลลัพท์ไปสู่ความพยายามที่จะ จำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ของประชากรบางกลุ่มในสาธารณรัฐเช็ก" จึงยุบพรรคตามหลักความพอสมควรแก่เหตุ (Principle of proportionality) (Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 13/10, 2010)

9.2 ของประเทศไทยนั้นก็มีการยุบพรรคโดยศาลรัฐธรรมนูญไทยคล้ายกับประเทศสาธารณรัฐเช็ก ซึ่ง ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายโดยสังเขปว่า ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีอำนาจหน้าที่ใน "การพิจารณา วินิจฉัยกรณีอื่นที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ การพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องคัดค้านมติ คำสั่ง และประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และการยุบพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 92 ได้บัญญัติเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองใดกระทำการอันเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือพรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายหรือมีเหตุอันจะต้องยุบพรรคการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นได้ และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการได้สวนแล้วมีหลักฐานว่าพรรคการเมืองได้กระทำการตามเหตุดังกล่าว ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น" (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561) ซึ่งมี

ข้อสังเกตว่า หากมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สังกัดพรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรค อาจถูกถอดถอนจากการดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญได้อีกเพราะเหตุผลทางคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 160 และ 170 ประกอบมาตรา 219 แต่ทว่า ประเทศสาธารณรัฐเช็กไม่มีแนวคิดเช่นว่านี้

10.กรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ ระหว่างองค์กรของรัฐและองค์กรปกครองตนเองท้องถิ่น

ตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กนั้นในมาตรา 87(k) บัญญัติว่า ข้อพิพาทเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ ระหว่างองค์กรของรัฐและองค์กรปกครองตนเองท้องถิ่น ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจขององค์กรอื่น หากมีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้เป็นเขตอำนาจศาลอื่น เช่น ศาลปกครอง เป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาทนั้นแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับพิจารณา เว้นแต่เมื่อไม่มีกฎหมายเฉพาะพิเศษกำหนดเป็นเขตอำนาจศาลอื่นแล้วก็จะไปตามอำนาจในการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรานี้ (Klima et al., 2009) ส่วนในกรณีของประเทศไทยนั้นข้อพิพาทระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์การปกครองท้องถิ่นจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองผ่านการฟ้องร้องให้เพิกถอนคำสั่งหรือกฎระเบียบ

11.กรณีที่เกี่ยวข้องกับเขตอำนาจศาลปกครองสูงสุด

11.1 ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กนั้นในมาตรา 87(3) บัญญัติว่า “กฎหมายอาจบัญญัติให้ศาลปกครองสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยแทนศาลรัฐธรรมนูญในกรณีดังต่อไปนี้

- การยกเลิกบทบัญญัติทางกฎหมายหรือบทบัญญัติใด ๆ ของบทบัญญัตินั้น ในกรณีที่บทบัญญัตินั้น ขัดต่อกฎหมาย
- ข้อพิพาทเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ ระหว่างองค์กรของรัฐและองค์กรปกครองตนเอง

ท้องถิ่น ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจขององค์กรอื่น” (Polanecká Sněmovna, 1993)

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองของประเทศสาธารณรัฐเช็ก (Zákon č. 150/2002 Sb.Soudní řád správní - SŘS) มาตรา 4 บัญญัติเรื่องเขตอำนาจศาลไว้ว่า

(1) ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในเรื่องดังต่อไปนี้:

a) คำฟ้องโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง: ซึ่งออกโดยองค์กรฝ่ายบริหาร, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, รวมถึงบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล หรือองค์กรอื่นใดที่ได้รับมอบอำนาจให้ใช้อำนาจรัฐในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในทางปกครอง (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า "เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง")

b) การคุ้มครองกรณีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองละเลยต่อหน้าที่

c) การคุ้มครองกรณีการกระทำละเมิดทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

d) คำฟ้องเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องอำนาจหน้าที่

(2) นอกจากนี้ ศาลปกครองยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในเรื่องดังต่อไปนี้:

a) คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง: และคดีเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค

b) คดีเกี่ยวกับพรรคการเมืองและขบวนการทางการเมือง

c) การขอให้เพิกถอนมาตรการที่มีผลเป็นการทั่วไป หรือเพิกถอนบางส่วนของมาตรการดังกล่าวเนื่องจากขัดต่อกฎหมาย (Zákon č. 150/2002 Sb., 2002)

ดังนั้น ตามมาตรา 4 แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองประเทศสาธารณรัฐเช็ก (SŘS) เขตอำนาจของศาลปกครองสูงสุดถูกกำหนดไว้ในลักษณะ “รายการปิด” (Taxative enumeration)

ซึ่งครอบคลุมเฉพาะกระบวนการพิจารณาตีตามคำฟ้องที่มุ่งชี้ขาดข้อพิพาทซึ่งเกิดขึ้นเป็นการเฉพาะราย (Incidental disputes) เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความพิพาทของมิได้รวมเอา “การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของบทบัญญัติในทางนามธรรม” (Abstract control of legal norms) หรือการวินิจฉัยความไม่ชอบด้วยกฎหมายของกฎลำดับรอง (Sub-Statutory acts) ที่อาจขัดหรือแย้งต่อกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ เข้าไว้ในเขตอำนาจดังกล่าวด้วย ด้วยเหตุนี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความพิพาทในศาลปกครองประเทศสาธารณรัฐเช็กจึงมิได้อนุญาตการตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เปิดช่องให้โอนอำนาจได้ (Dispositive reference) และมิได้มีการโอนอำนาจบางส่วนในการตรวจสอบกฎลำดับรองในแง่ของการตรวจสอบความไม่ชอบด้วยกฎหมายมายังศาลปกครองสูงสุด (Klíma et al., 2009)

11.2 สำหรับกรณีของประเทศไทยในเรื่องของศาลปกครองบัญญัติไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 197 ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณา

“พิพาทภาคีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินการทางปกครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติให้มีศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้น”

อำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่งไม่รวมถึงการ วินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระนั้น ๆ การจัดตั้ง วิธีพิจารณาความพิพาท และการดำเนินงานของศาลปกครองให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562)

ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาความพิพาท พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1) ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ “คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วย

กฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ” (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาความพิพาท พ.ศ. 2542, 2542)

12.กรณีที่ประเทศสาธารณรัฐเช็กไม่มีแต่ประเทศไทยนั้นมี

กรณีที่ประเทศสาธารณรัฐเช็กไม่มีแต่ประเทศไทยนั้นมี กล่าวคือ

12.1 สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายโดยสังเขปว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณา “การพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับมติคณะรัฐมนตรีหรือการดำเนินการของคณะรัฐมนตรีว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 29” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561)

12.2 นอกจากนั้น ศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจใน “การเสนอแนะความเห็นต่อร่างกฎหมายตามมาตรา 132 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและพิจารณาแต่งตั้งบุคคลเป็นกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามมาตรา 217” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2561)

12.3 สุดท้ายคือ การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม ซึ่งต้องระบุให้ชัดแจ้งด้วยว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมใดมีลักษณะร้ายแรง เพื่อใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กร

อิสระ รวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและคณะรัฐมนตรี ตามมาตรา 219 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562) ซึ่งต่อมาจึงได้มี มาตรฐานทางจริยธรรมของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ พ.ศ. 2561 มาบังคับใช้

อภิปรายผลการวิจัย

ความแตกต่างของเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญทั้งสองประเทศ มีรากฐานมาจากโครงสร้างทางสังคมและประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ต่างกัน ดังนี้:

บริบทสาธารณรัฐเช็ก: ประสบการณ์จากระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์เบ็ดเสร็จ (Totalitarianism) ในอดีตนำไปสู่การออกแบบสถาบันที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจเพื่อป้องกันสภาวะอำนาจนิยม ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กจึงถูกวางสถานะให้ทำหน้าที่พิทักษ์ระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญภายใต้หลักการจำกัดอำนาจ โดยปราศจากเขตอำนาจที่กระทบต่อสถานะทางสถาบันการเมืองโดยตรง เช่น การยุบพรรคการเมือง (ซึ่งถูกโอนให้เป็นเขตอำนาจของศาลปกครองสูงสุด) หรือการสั่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการก้าวล่วงเจตจำนงทางประชาธิปไตยที่แสดงออกผ่านระบอบตัวแทน

บริบทประเทศไทย: สภาวะความขัดแย้งเชิงโครงสร้างสะสมและความเสื่อมศรัทธาต่อสถาบันการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง (Election distrust) ส่งผลให้เกิดการผลักดันบทบาทศาลรัฐธรรมนูญให้เป็น "ผู้ชำระล้างทางการเมือง" (Political cleanser) ผ่านการใช้อำนาจตุลาการตรวจสอบมาตรฐานทางจริยธรรมและลักษณะต้องห้ามของปัจเจกบุคคลอย่างเข้มข้น อันสะท้อนถึงบทบาทของตุลาการในการตอบสนองต่อวิกฤตศรัทธาทางสังคม ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวของเขตอำนาจในลักษณะตุลาการธิปไตย (Juristocracy)

ดังนั้นจากการศึกษาเปรียบเทียบเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศ ผู้วิจัยพบความแตกต่างเชิงผลลัพธ์ที่สะท้อนผ่าน **ข้อดีและข้อเสียของแต่ละระบบอย่างมีนัยสำคัญ** ดังนี้

ในบริบทของสาธารณรัฐเช็ก ข้อดีที่โดดเด่นคือ การรักษาคุณภาพแห่งอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้หลักการจำกัดอำนาจ ซึ่งระบบของเช็กให้ความสำคัญกับความสมเหตุสมผลทางนิติศาสตร์และกฎหมายมหาชน โดยไม่ให้องค์กรตุลาการเข้าไปแทรกแซงอำนาจบริหารและนิติบัญญัติเกินขอบเขต ภารกิจหลักจึงจำกัดอยู่เพียงการพิทักษ์รัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเท่านั้น **ส่งผลดีต่อ** การสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน อย่างไรก็ตาม **ข้อเสีย** ที่อาจเกิดขึ้นคือความล่าช้าในกระบวนการคุ้มครองสิทธิ เนื่องจากต้องดำเนินคดีในศาลปกติจนสิ้นกระแสความก่อนตามหลัก Subsidiarity และศาลอาจขาดกลไกในการระงับวิกฤตทางการเมืองบางประการที่ไม่ได้ระบุไว้ในเขตอำนาจอย่างชัดเจน

ในบริบทของประเทศไทย รัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบันได้รับการออกแบบภายใต้แนวคิด “ปราบโกง” ซึ่งมี **ข้อดี** ในแง่ของเจตนารมณ์ที่ต้องการสร้างกลไกตรวจสอบนักการเมืองอย่างเข้มข้นและเชิงรุก สามารถวินิจฉัยปัญหาทางการเมืองที่ซับซ้อนได้อย่างเบ็ดเสร็จในองค์กรเดียว **ทว่า** ในทางปฏิบัติกลับปรากฏ **ข้อเสียร้ายแรง** ที่ส่งผลกระทบต่อรากฐานประชาธิปไตย คือการเกิดสภาวะตุลาการธิปไตย (Juristocracy) ที่ตุลาการมีอำนาจเหนือฝ่ายที่มาจากการเลือกตั้ง จนทำลายคุณภาพแห่งการแบ่งแยกอำนาจ การขยายเขตอำนาจที่กว้างเกินไปส่งผลให้เกิด “นิติสงคราม” (Lawfare) และสภาวะ “รัฐประหารเงียบ” ที่บั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาลและรัฐสภา ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในตำแหน่งทางการเมืองและการขาดช่วงของการบริหารราชการแผ่นดิน

โดยสรุป แม้ประเทศไทยจะมุ่งหวังใช้การขยายอำนาจศาลเป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส แต่ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่าสภาวะตุลาการเป็นใหญ่

นั้นสะท้อนถึงการขาดดุลภาพที่เหมาะสมในระบอบ
ประชาธิปไตย เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบของสาธารณรัฐ
เช็กที่เน้นอำนาจที่จำกัดเพื่อรักษาความสมดุลในระบบการ
แบ่งแยกอำนาจ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการขยายเขตอำนาจของไทย

มีผลเสียมากกว่าผลดีในระยะยาว และจำเป็นต้องมีการ
ปฏิรูปเพื่อคืนความสมดุลให้แก่หลักการแบ่งแยกอำนาจตาม
ครรลองสากลต่อไป

จากการวิเคราะห์ที่กล่าวมาสามารถเปรียบเทียบเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ: สาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย ได้
ตามตารางที่ 1.ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ: สาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย

หัวข้อการวิเคราะห์	ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญไทย
1. การวินิจฉัยความชอบ ของร่างกฎหมายและ กฎหมาย	วินิจฉัยกฎหมายที่ประกาศใช้แล้ว (Posterior) ว่าขัดต่อระเบียบแห่ง รัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยไม่มีอำนาจ พิจารณา "ร่าง" กฎหมาย ไม่เข้าแทรกแซง กฎหมายว่าด้วยงบประมาณ เว้นแต่ขัดต่อ สิทธิพื้นฐาน และมีอำนาจพิจารณาในการ แก้ไขรัฐธรรมนูญ	วินิจฉัยได้ทั้ง "ร่าง" พรบ., "ร่าง" พรบ. และกฎหมายที่ ประกาศใช้แล้ว รวมถึงตรวจสอบร่างข้อบังคับการ ประชุมสภา รวมถึงที่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วย งบประมาณและมีอำนาจพิจารณาในการแก้ไข รัฐธรรมนูญ
2. คำร้องขององค์กร ปกครองท้องถิ่นในการ แทรกแซงจากรัฐ	มีเขตอำนาจโดยตรงในการคุ้มครองความ เป็นอิสระของท้องถิ่นจากการแทรกแซงที่ มิชอบด้วยกฎหมายของรัฐ (ม. 87(c))	ไม่มีบัญญัติให้ท้องถิ่นยื่นคำร้องโดยตรงเพื่อคุ้มครอง ความเป็นอิสระ ต้องใช้ช่องทางผ่านศาลที่พิจารณาคดี (ม. 212) หรือฟ้องศาลปกครอง
3. คำร้องของประชาชน กรณีรัฐละเมิดสิทธิ เสรีภาพ	ตรวจสอบการกระทำหรือคำพิพากษาของ ศาลปกติที่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน (ม. 87(d))	วินิจฉัยกรณีประชาชนถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ รัฐธรรมนูญคุ้มครอง (ม. 213) และกรณีฟ้อง หน่วยงานรัฐตามหมวด 5
4. การอุทธรณ์ผลการ เลือกตั้ง (สส./สว.)	เป็นการเยียวยาขั้นสุดท้าย (Subsidiarity) หลังจากผ่านกระบวนการรับรองจากสภา หรือศาลปกครองสูงสุดแล้ว	อยู่ในอำนาจศาลฎีกา (ม. 226) โดยคำพิพากษาเป็น ที่สุด และไม่มีระบบเยียวยาขั้นสุดท้ายที่ศาล รัฐธรรมนูญเหมือนเช็ก
5. คุณสมบัติและ ลักษณะต้องห้ามของ นักการเมือง	วินิจฉัยข้อสงสัยตาม ม. 25 โดย "ไม่สั่งให้ หยุดปฏิบัติหน้าที่" เพื่อรักษาเสถียรภาพ สภาตามหลัก Presumption of Innocence	วินิจฉัยตาม ม. 82 และ ม. 170 โดยมีเงื่อนไขให้ "หยุดปฏิบัติหน้าที่" ซึ่งอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือทาง การเมืองได้
6. การพิทักษ์ระบอบ การปกครองและความ มั่นคง	วินิจฉัยความผิดฐานกบฏ (Velezrada) เฉพาะตัวประธานาธิบดีเท่านั้น โดย	วินิจฉัยคำร้องขอให้เลิกการกระทำที่ล้มล้างการ ปกครอง (ม. 49) ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุม นักการเมืองทุกระดับ

หัวข้อการวิเคราะห์	ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็ก	ศาลรัฐธรรมนูญไทย
	วุฒิสภาเป็นผู้ฟ้องด้วยความเห็นชอบของสภาล่าง	
7. การยกเลิกมติให้ประธานาธิบดีหยุดปฏิบัติหน้าที่	มีช่องทางให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยยกเลิกมติรัฐสภาที่ให้ประธานาธิบดีหยุดปฏิบัติหน้าที่ได้ (ม. 87(h))	ไม่มีกลไกนี้ แต่ศาลมีอำนาจสั่งให้นักการเมืองหยุดปฏิบัติหน้าที่ได้เองในหลายกรณี (ม. 82, 170)
8. หนังสือสัญญาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ตรวจสอบความชอบของสนธิสัญญาก่อนการให้สัตยาบันและการวินิจฉัยต่อคำพิพากษาของศาลระหว่างประเทศ (ม. 87(2)) (ม. 87(i))	ตรวจสอบความชอบของหนังสือสัญญาตามมาตรา 178
9. การยุบพรรคการเมือง	ไม่มีอำนาจ (เป็นอำนาจของศาลปกครองสูงสุด) เพื่อแยกเรื่องการเมืองออกจากศาลรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญในฐานะการเยียวยาตรวจสอบขั้นสุดท้ายตามหลัก Principle of Subsidiarity	มีอำนาจเด็ดขาด ในการวินิจฉัยยุบพรรคการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบพรรคการเมืองอย่างสูง
10. ขอฟិพาทอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐและท้องถิ่น	วินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรของรัฐและองค์กรปกครองท้องถิ่น (ม. 87(k))	เป็นเขตอำนาจของศาลปกครองผ่านการฟ้องร้องให้เพิกถอนคำสั่งหรือกฎระเบียบ
11. เขตอำนาจศาลปกครองสูงสุด	แยกขาดจากกันชัดเจน โดยศาลปกครองสูงสุดดูแลคดีเลือกตั้งและพรรคการเมือง	มีความทับซ้อนในบางกรณี และศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเหนือกว่าในฐานะผู้ตีความรัฐธรรมนูญสูงสุด
12. กรณีที่เช็กไม่มีแต่ประเทศไทยมี	ไม่มีบัญญัติเขตอำนาจในลักษณะดังกล่าว	1. ตรวจสอบมติ/การกระทำของ ครม.: วินิจฉัยการปฏิบัติหน้าที่ที่ขัดต่อ พ.ร.บ. จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 (ม. 29) 2. การเสนอแนะความเห็นต่อร่างกฎหมายตามมาตรา 132 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและพิจารณาแต่งตั้งบุคคลเป็นกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ตามมาตรา 217 3. ควบคุมมาตรฐานทางจริยธรรม: ร่วมกำหนดและวินิจฉัยมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง (ม. 219) ซึ่งบังคับใช้ครอบคลุมถึง ส.ส., ส.ว. และคณะรัฐมนตรี ตามมาตรฐานทางจริยธรรมฯ พ.ศ. 2561

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยนี้การแก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทย ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไทยมีความสมดุล และสอดคล้องกับหลักนิติรัฐสากล ลดข้อครหาการเป็นตุลาการธิปไตยและเข้าแทรกแซงอำนาจอื่น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงเชิงโครงสร้างโดยอาศัยกลไกจากรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กเป็นต้นแบบ ดังนี้:

1. สถานะปัจจุบันของมาตรา 213 รัฐธรรมนูญไทย: แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 213 จะเปิดโอกาสให้ประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้หากถูกละเมิดสิทธิ แต่ในทางปฏิบัติยังขาดการบังคับใช้เงื่อนไข "การเยียวยาจนถึงที่สุดในการระบวนการปกติ" (Exhaustion of legal remedies) ที่ชัดเจน ส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญไทยมักถูกใช้เป็นช่องทางพิเศษในการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีสถานะบ่อยครั้งถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อประวิงคดีหรือสร้างความล่าช้าขึ้นในกระบวนการยุติธรรมซึ่งบทเรียนจากสาธารณรัฐเช็กกล่าวคือในระบบกฎหมายเช็ก หลักแห่งการสนับสนุน (Principle of subsidiarity) ถูกนำมาใช้เพื่อรักษาดุลยภาพระหว่างองค์กรตุลาการอย่างเคร่งครัดผ่าน 2 กลไกหลัก กล่าวคือ 1.สถานะทางเลือกสุดท้าย (*ultima ratio*): ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับพิจารณาคำร้องหากผู้ร้องยังไม่ได้ใช้สิทธิในกระบวนการศาลปกติจนสิ้นกระแสความ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญคงสถานะ "ผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ" ไม่ใช่ "ศาลคดีทั่วไป" และกลไกที่ 2. คือ การเคารพเขตอำนาจศาลปกติ: กลไกนี้บังคับให้ศาลปกติ (ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง) ต้องทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายและพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานให้เสร็จสิ้นก่อน จากนั้นศาลรัฐธรรมนูญจะเข้ามาแทรกแซงเฉพาะเมื่อการเยียวยาในระบบปกติล้มเหลวในการคุ้มครองสิทธิในระดับรัฐธรรมนูญเท่านั้น ดังนั้นเห็นควรปรับปรุงเรื่องการบัญญัติรับรองกระบวนการใช้ หลักการ

สนับสนุน (Principle of subsidiarity) และเงื่อนไขการเยียวยาจนถึงที่สุด (Exhaustion of legal remedies) ให้ชัดเจนเพื่อลดภาระคดีที่ล่าช้าขึ้น

2. การจำกัดเขตอำนาจโดยระบอบรายการปิด (Enumerated powers) เพื่อลดช่องว่างในการตีความขยายขอบเขตอำนาจจนนำไปสู่สถานะตุลาการธิปไตย ประเทศไทยควรเปลี่ยนจากการบัญญัติเขตอำนาจในลักษณะถ้อยคำทั่วไปที่เปิดกว้าง มาเป็นการกำหนดเขตอำนาจไว้อย่างจำกัดและชัดเจน (Enumerated powers) ตามแบบอย่างมาตรา 87 ของรัฐธรรมนูญเช็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดอำนาจชี้ขาดในประเด็น "มาตรฐานทางจริยธรรม" หรือ "ลักษณะต้องห้ามเชิงคุณสมบัติปัจเจกบุคคล" ออกจากเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ แล้วคืนอำนาจดังกล่าวให้สถาบันทางการเมืองหรือศาลชำนาญพิเศษเป็นผู้พิจารณา เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เพียง "ผู้พิทักษ์ระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญ" ในภาพรวมเท่านั้น

3. การโอนเขตอำนาจคดียุบพรรคการเมืองในเชิงรูปธรรม ไทยควรพิจารณาแยกคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่มทางการเมืองออกจากศาลรัฐธรรมนูญ โดยโอนอำนาจการสั่งยุบพรรคการเมืองไปให้ "ศาลปกครองสูงสุด" เป็นผู้ชี้ขาดภายใต้หลักกฎหมายปกครองและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่เข้มงวด (ตามรูปแบบระบบกฎหมายสาธารณรัฐเช็ก) เพื่อลดบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการเข้าแทรกแซงเจตจำนงของประชาชนศาลรัฐธรรมนูญในการเข้าแทรกแซงเจตจำนงของประชาชนผ่านระบบพรรคการเมือง และเป็นการสร้างดุลยภาพใหม่ระหว่างฝ่ายตุลาการและฝ่ายนิติบัญญัติ

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542. (2542). <https://searchlaw.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/OGpHbTBlTkVlaUdpVnozSWpGMWlvUT09>
- กมล ตันจันวัฒนกุล. (2564). ผลกระทบของความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการส่งเสริมคุ้มครองการลงทุนต่อการจัดทำบริการสาธารณะและการให้สัมปทานในประเทศไทย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 12(1), 214–226.
- กมลชัย รัตนสากววงศ์. (2560). ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณา. ใน การปฏิรูปการเมืองไทย: ฐานคิดและข้อเสนอในการออกแบบรัฐธรรมนูญของประชาชน ปี 2540 (น. 508–553). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปุนเทพ ศิริพงษ์. (2561). "สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ" ในกฎหมายรัฐธรรมนูญไทย: การกลายพันธุ์ของความคิดทางรัฐธรรมนูญที่รับเข้าจากต่างประเทศ. *วารสารกฎหมายธรรมศาสตร์*, 47(1), 81–108.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2546). วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับรัฐธรรมนูญไทย. วิญญูชน.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2567). "รัฐธรรมนูญฉบับ "ปราบโกง". <https://shorturl.at/7rfY1>
- สมชาย ปรีชาศิลปสกุล. (2562). เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน: รวบรวมความว่าด้วยตุลาการภิวัตน์ ตุลาการพันลึกและตุลาการธิปไตย. บุ๊คสเคป.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2561). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ. https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/download/institute_constitutionalcourt/basicofcourt.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/253/files/article_20191021103453.pdf
- Filip, J., Svatoň, J., & Zimek, J. (2005). *Základy státovědy* (3. vyd.). Masarykova univerzita.
- Holländer, P. (2009). *Základy všeobecné státovědy*. Aleš Čeněk.
- Klíma, K. (2010). *Ústavní právo*. Aleš Čeněk.
- Klíma, K., et al. (2007). *Encyklopedie ústavního práva*. ASPI.
- Klíma, K., et al. (2009). *Komentář k Ústavě a Listině* (2. vyd.). Aleš Čeněk.
- Pavliček, V. (1998). *Ústavní právo a státověda: 1. díl. Obecná státověda*. Linde.
- Polanecká Sněmovna. (1993). *Ústava České republiky*. <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. února 2010, č. j. Pst 1/2009 – 348. (2010). <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/617712>
- Šimíček, V., Filip, J., Molek, P., Bahýľová, L., Podhrázký, M., Suchánek, R., & Vyhnánek, L. (2010). *Ústava České republiky: Komentář*. Linde.

Ústavní soud České republiky. Nález ze dne 10. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 27/09.

https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/8b0da24a-92a8-11ee-b597-2cea7f51f963_pl-us-27-09-1-kauza-melcak-zkraceni-volebniho-obdobi-poslanecke-snemovny-jednorazovym-ustavnim-zakonom

Ústavní soud České republiky. Nález ze dne 17. února 2010, sp. zn. Pl. ÚS 13/10.

https://mezisoudy.cz/databaze-judikatury/detail-rozhodnuti/8b431a65-92a8-11ee-b597-2cea7f51f963_pl-us-13-10-1-ke-sdruzovani-v-politickych-stranach-a-rozpousteni-politickych-stran-delnicka-strana

Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., & Pospíšil, I. (2007). *Zákon o Ústavním soudu*. ASPI.

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. (1991).

<https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sb/1991/424>

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. (2002). <https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sb/2002/150>

